

УДК 378: 339.922

РОЛЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У РОЗВИТКУ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ОСВІТИ**Л. О. Сав'юк***Галицька академія, Філіал кафедри Юнеско "Нові інформаційні технології в освіті для всіх";**76007, м. Івано-Франківськ, вул.Вовчинецька, 227;**e-mail: lorasavuk@rambler.ru*

Проаналізовано сучасний стан, проблеми і перспективи розвитку системи регіональної шкільної та спеціальної середньої освіти та її зв'язку з університетами. Наведені результати статистичних досліджень рівня знань студентів, які навчаються на кафедрі комп'ютерних технологій в системах управління та автоматики Івано-Франківського національного технічного університету нафти і газу. Проведені дослідження дають можливість обґрунтувати необхідність запровадження регіональної програми дистанційної підтримки шкіл Прикарпатського регіону в області підвищення рівня знань з інформаційно-комунікаційних технологій.

***Ключові слова:** статистичні дослідження рівня знань студентів, інформаційно-комунікаційні технології, інноваційні методи навчання.*

Вступ

Аналіз сучасного стану регіонального освіти в Україні вказує на те, що сьогодні відбуваються процеси відриву рівня знань випускників сільських шкіл від однолітків, які проживають і навчаються в містах і населених пунктах міського типу. Зазначені в статті факти давно вже переросли масштаби окремо взятої країни на просторі колишнього СНД.

Ще в 2006 році Володимир Кафарський, народний депутат України, секретар Комітету Верховної Ради з питань науки і освіти піднімав питання про допомогу школам сільських регіонів України з боку органів влади, науково-дослідних установ, керівництва вищих навчальних закладів (ВНЗ) [1].

Сільська освіта в Україні сьогодні [2] – це майже чотирнадцять з половиною тисяч загальноосвітніх навчальних закладів та близько сотні спеціальних загальноосвітніх шкіл та шкіл-інтернатів, в яких навчаються більш ніж два мільйони школярів.

Школа у селі повинна стати системним утворюючим чинником, активно впливати на відродження українського села, на формування людського капіталу, економіки, соціальної інфраструктури. Очевидно, що сільську школу потрібно зберегти, а освіта для сільських дітей повинна бути доступною і якісною.

Сільська шкільна освіта має відношення не тільки до держави, а й до народу, теперішнього і майбутнього нашої країни, адже саме в цьому віці формуються психологічні, інтелектуальні та моральні основи особистості. Якими будуть діти, таким буде в майбутньому держава, бо хто, як не село, наповнює цю державу національним духом.

Держава може повести себе по-батьківськи, якщо питання освіти будуть вирішувати мудрі та відповідальні державні люди. І, відповідно, як мачуха, коли буде дивитися на регіони з позиції забезпечення країни трудовими ресурсами – в кращому випадку, або з точки зору раціонального використання та економії бюджетних коштів, що взагалі є неприпустимими в цивілізованому суспільстві.

Але, мабуть, найголовнішим є те, що суб'єктами сільського шкільної освіти є неповноправні громадяни нашої країни, які з ряду об'єктивних причин, не мають рівного доступу до системи вищої освіти на батьківщині і за кордоном. Якщо випускникам сільських шкіл навіть вдасться потрапити на студентську лаву, вони не в змозі отримати якісну професійну освіту внаслідок неповноцінності знань, отриманих в середній школі.

На нашу думку, школа – не тільки гарант розвитку села, а й надійне джерело поповнення студентського потенціалу ВНЗ України в умовах демографічної кризи, яка припадає на наступні кілька десятків років. Але, самостійне вирішення таких проблем місцевими і державними органами влади та управління освітою без допомоги з боку ініціативних і досвідчених колективів професорсько-викладацького складу найкращих університетів нашої країни є неможливим.

У [3] було вказано на те, що університет, будучи продуктом європейської культури, з самого початку прагнув не тільки до знань заради знань, але й до формування знань з метою зростання і зміцнення благополуччя суспільства, тобто завжди був соціально орієнтованим і вкоріненим.

Сучасні інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), інноваційні підходи до навчального процесу вже сьогодні якісно перетворюють саму суть діяльності університетів в області створення, збереження і передачі знань. Інноваційні підходи до навчання дають змогу університетам стати помічниками і наставниками для вчителів і школярів віддалених регіонів, допомогти їм у досягненні рівня знань і умінь міських шкіл. Тим забезпечується активний притік досвідчених студентів у стіни ВНЗ та підготовка кваліфікованих кадрів для всіх галузей діяльності в нашій країні [4].

1. Основні причини відставання рівня сільської освіти:

1. Хронічне недофінансування освіти і поширення бідності. Але навіть за таких умов сільська сім'я продовжує забезпечувати процес відтворення населення та соціалізації підростаючих поколінь у домашніх господарствах.

2. Вимушена (через вкрай низьку зарплату) додаткова зайнятість вчителів та учнів у підсобних господарствах.

3. Підвищення витрат на шкільну і подальшу освіту. Це призвело до того, що в селах стає все більше дітей, які залишили навчання або формально вважаються учнями і відвідують школу, але вже не навчаються. У Київській і Житомирській областях в окремі дні на уроці були відсутні більш ніж половина учнів, або вони одержали незадовільні оцінки [1]. У заможних сім'ях витрати на освіту вже давно виділяються окремим рядком сімейного бюджету, який забезпечує іноді якісну університетську освіту, а іноді й "липову".

4. Сільська влада не має реальних повноважень, грошей і є повністю залежною від волі районного начальства, яке фактично виявилось відірваним від нагальних потреб мешканців села. Звідси кричущі факти, коли суспільство хоче мати в селі школу, а сільська влада, виконуючи волю районної державної адміністрації, робить все, щоб її закрити.

5. Сільська громада, навчена за роки радянської влади бути мовчазним статистом дій влади, ще не відчула себе господарем на своїй території.

Села поставлені в нерівні умови щодо отримання освітянських послуг порівняно з містами. Про нерівні умови для навчання і розвитку сільських та міських дітей свідчить той факт, що майже в половині сіл України (48 відсотків) діти не можуть навчатися за місцем проживання, оскільки там відсутні загальноосвітні навчальні заклади. Наприклад, у Дніпропетровській області з 1 тисячі 383 населених пунктів загальноосвітні навчальні заклади функціонують лише у 477, що складає 35,5% [2].

На сьогодні в Україні в основному сформована необхідна нормативно-правова база щодо забезпечення функціонування навчальних закладів у сільській місцевості. Потрібно зауважити, що функціонування навчальних закладів (дошкільних, загальноосвітніх, позашкільних) на селі по-різному відображено в 14 законах України, 7 постановах Верховної Ради України, 6 указах Президента України, 14 постанов уряду і десятках наказів Міністерства освіти і науки України. У 1999 році Постановою Кабінету Міністрів України № 1305 «Про розвиток сільської загальноосвітньої школи» навіть було затверджено Комплексний план заходів щодо розвитку загальноосвітніх навчальних закладів у сільській місцевості на 1999-2005 роки. На основі цієї постанови місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування протягом останніх років розробляли і впроваджували власні регіональні програми в області освіти.

Проте ситуація із забезпечення доступною, якісною освітою дітей мешканців сільських регіонів та молоді залишається вкрай складною, мережа сільських шкіл не відповідає реальним потребам учнів і побажанням батьків.

Щорічно в малих населених пунктах зменшується кількість учнів однієї вікової групи (до 5 осіб), що за чинними нормативними документами не дає підстав для відкриття окремого класу. За таких умов навчання здійснюється за індивідуальними планами, що, зрозуміло, не може сприяти підвищенню якості освіти, адже на вивчення всіх навча-

льних предметів виділяється лише 7-8 годин на тиждень. В окремих областях України за п'ять останніх років кількість дітей, які навчаються за індивідуальною формою, зросла на 3-4,5 відсотки.

Науковці Академії педагогічних наук пропонують негайно розглянути пропозиції щодо розробки та фінансування державної програми “Дистанційна освіта сільських школярів” з подальшим прийняттям закону про дистанційну освіту в системі загальної середньої освіти та підготовки інших нормативно-правових документів, перш за все, положення про дистанційну освіту, які будуть визначати організаційні, змістовні та технологічні аспекти індивідуального навчання школярів у сільській місцевості.

Безперечно, завдання щодо забезпечення якісною освітою в сільській місцевості неможливо вирішити без головної діючої особи в цьому процесі – вчителя. А проблем у цьому питанні більш ніж достатньо. Сьогодні відчувається нестача педагогічних кадрів у сільських навчальних закладах. Станом на перше вересня минулого року існували вакансії більш ніж на 1 тисячу 200 посад.

Таким чином, університетам варто покласти початок широкомасштабного експерименту з пошуку нових підходів до інформаційної підтримки та патрунування рівня освіти сільської школи як особливого соціокультурного явища в умовах змін, пов'язаних з підготовкою до майбутньої адміністративної реформи формування багатокладної економіки в агропромисловому комплексі з перебудовою демократичного суспільства.

Для порівняння наведемо приклад організації регіональної участі університетів США в підтримці рівного доступу різних верст населення до вищої освіти [5]. Вища освіта з'явилася на території США зусиллями емігрантів-європейців, які в 1636 р. створили Гарвардський коледж, за зразком якого надалі формувалися заклади місцевого значення і невеликим контингентом студентів з багатих верств населення.

На даний момент уряд встановлює лише загальні рамки вимог для навчання, тому програми середньої освіти відрізняються в різних штатах, містах, округах і школах. Батьки і діти мають більшу свободу вибору суттєвої частини дисциплін та змісту тих предметів, які є обов'язковими. Останнім часом в США постійно зростає кількість спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням частини предметів, де знайшли роботу частина тих вчителів, які емігрували з ексоціалістичних країн. Заяви до вищих закладів освіти учні США подають у віці 17 років за рік до закінчення середньої школи. Для зарахування необхідно успішно скласти відповідні тести й отримати атестат – High School Diploma. Останній рік школи частина учнів присвячує поглибленому вивченню тих дисциплін, які вони планують обрати в закладах вищої освіти. Успішне складання заключних тестів може дати право почати заняття у ВНЗ відразу з другого курсу.

Система вищої освіти США є надзвичайно об'ємною і різноманітною. На відміну від інших країн світу, у США велику популярність

отримали програми 2-3-річної спеціалізованої підготовки у місцевих і молодших коледжах, які надають можливість порівняно дешево і швидко готувати до ефективної практичної роботи широкі контингенти молоді. Завдяки цьому США у ХХ ст. постійно перебували і тримаються в даний момент в числі світових лідерів з охоплення населення різними видами навчання після середньої освіти.

Особливістю США є і те, що, крім освітніх і наукових функцій, їхні заклади вищої освіти виконують важливі соціально-культурні завдання (програми безперервного навчання, перепідготовки безробітних, консультаційні та експертні послуги, надання курсів різного змісту і тривалості всім, хто цікавиться новим і прагне самовдосконалення).

До окремої групи можна винести нетрадиційні заклади вищої освіти, які широко використовують надсучасні засоби трансляції інформації та організації не традиційного заочного, а дистанційного навчання.

Складність організаційних завдань керівників вищих ланок вищих заочних і дистанційних закладів є настільки великою, що ними все частіше доручають керувати не професорам-науковцям, а досвідченим менеджерам, які не мають досвіду у сфері наукових досліджень, але отримали диплом доктора в області наук про управління або систему освіти.

Американська вища освіта належить до відкритих, тому що створює досить сприятливі умови для вступу до вищих заочних та дистанційних закладів тим, хто висловив хоча б середнє бажання продовжити навчання після школи, яка має 12 класів. При цьому університети постійно підтримують школи віддалених регіонів, організовуючи дистанційні курси підвищення кваліфікації та перепідготовки вчителів, курси підвищеного рівня з дисциплін, які обирають учні.

Таким чином, нами пропонується запровадити регіональну програму дистанційної підтримки шкіл Прикарпатського регіону в сфері підвищення рівня знань вчителів та учнів з інформаційно-комунікаційних технологій на основі світового досвіду та проведення статистичного обґрунтування необхідності розвитку даної програми.

Кафедра ЮНЕСКО “Нові інформаційні технології в освіті для всіх” та центр дистанційного навчання Галицької академії впродовж останніх двох років проводили дослідження, моніторинг, збір статистичних даних і їх обробку для порівняльного аналізу рівня знань студентів, які є випускниками міських та сільських шкіл, з дисциплін, які передбачають комп’ютерну інформаційну грамотність. Виявилось, що при загальному падінні рівня знань з природничих дисциплін, знання з ІКТ випускників сільських шкіл є набагато нижчими у порівнянні з випускниками міських шкіл. Крім того, під час приватних розмов, студенти з віддалених регіонів зізнаються в тому, що навіть на 3-5 курсах їм не вдається наздогнати досвідчених в ІКТ студентів, вони продовжують просто побоюватися комп’ютера і завдання, які пов’язані з програмуванням, імітаційним моделюванням, проектуванням комп’ютеризованих систем самостійно виконати не можуть.

На рис. 1 наведена діаграма проведених статистичних досліджень

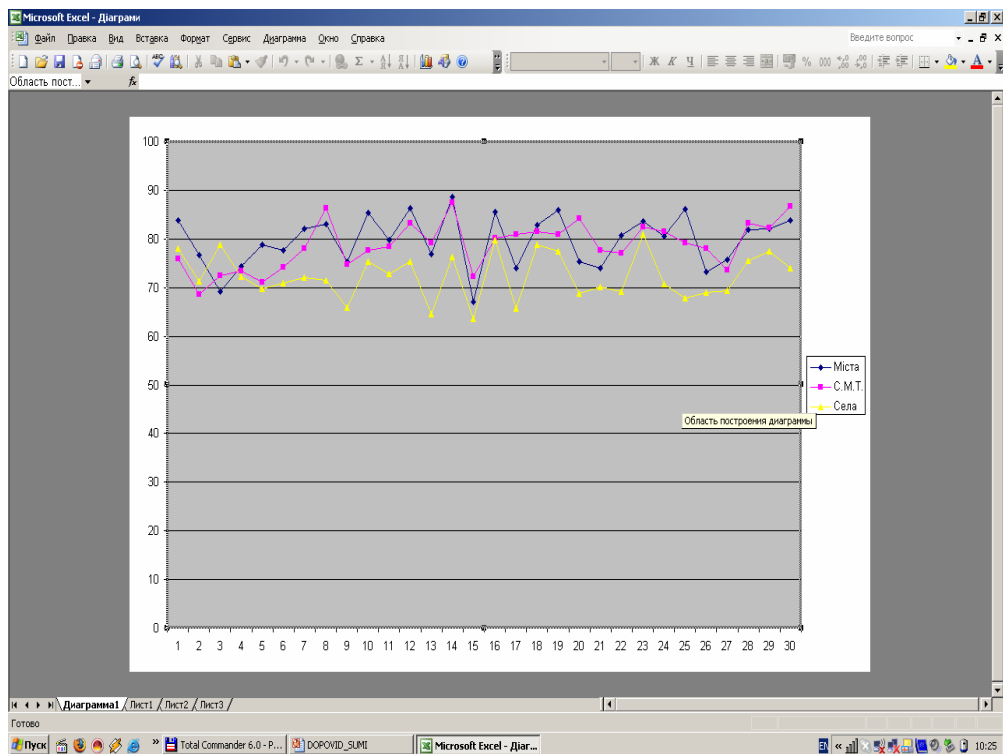

Рис. 1. Діаграма розподілу рівня знань студентів, які навчались в школах міст, селах міського типу та селах Прикарпатського регіону

Висновки

1. Одночасно з рухом до якісно нової інститутської університетської освіти, повинні значною мірою відновлюватися знищені традиції класичного вищого навчального закладу як вільного і автономного співтовариства.

2. Сучасні ВНЗ повинні сьогодні виконувати політичну та ідентифікаційну роль, виступати у якості співтовариства, де формується відповідне соціальне середовище і засоби демократичної участі у суспільстві, засновані на знаннях.

3. Якісна освіта і престижний диплом – це найбільш важливі умови успішного кар'єрного і професійного зростання, надійні інвестиції у майбутнє. Вони повинні бути однаково доступними всім мешканцям нашої країни.

Основна роль в досягненні вказаних завдань повинна бути притаманна найкращим ВНЗ України.

Література

1. Кафарський В. Хто допоможе сільській школі? / В. Кафарський // Голос України. – 2006. – 24 січ. (№ 13). – С. 8-9.
2. Кафарський В. Проблеми реалізації законодавства у сфері освіти : [стат. дані] / В. Кафарський // Голос України. – 2005. – 31 серп. (№ 162). – С. 8-9.

3. Сав'юк Л.О. Роль університетів у впровадженні технологій навчання на основі сучасних педагогічних теорій та всесвітнього освітянського досвіду / Л.О. Сав'юк // Матеріали конференції “Іноваційний розвиток суспільства за умов кросс-культурних взаємодій”. – Суми, 2008. – Ч.2. – С. 82-86.
4. Іванюк Н.І. Модели и системное решение проблем интеграции систем дистанционного обучения в высшее образование Украины / Н.І. Іванюк, Л.О. Сав'юк // Матеріали конференції “Іноваційний розвиток суспільства за умов кросс-культурних взаємодій”. – Суми, 2009. – Т.3. – Ч.1. – С. 34-37.
5. Освіта за кордоном. Освітянська мережа України. – http://www.ednu.kiev.ua/StudyAbroad/usa/edu_sys.htm.

*Стаття поступила в редакційну колегію 09.11.2009 р.
Рекомендовано до друку д.т.н., професором Заміховським Л.М.*

ROLE OF UNIVERSITIES IN DEVELOPMENT AND TRANSFORMATION OF REGIONAL EDUCATION

L. O. Sav'iuk

*Glitsca academy, Branch of department of UNESCO
"New information technologies in education for all";
76007, Ivano-Frankivs'k, Vovchynets' street, 227;
e-mail: lorasavuk@rambler.ru*

In the article are analysed modern being, problems and prospects of development of the system of regional school and special secondary education and its communication with universities. Resulted results of statistical researches of level of knowledges of students which study on the department of computer technologies in the control systems and automation of the Ivano-Frankivs'k national technical university of oil and gas. The conducted researches allow the necessity of introduction of the regional program of the controlled from distance support of schools of the Precarpathian region in the region of increase of level of knowledges from of informative-communication technologies.

Key words: *statistical researches of level of knowledges of students, of informative-communication technologies, innovative methods of study.*